

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра Туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

На правах рукопису

МЕЖЕБОВСЬКА ДАНІЕЛА ВІТАЛІЇВНА

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДЕМОГРАФІЧНОГО ЧИННИКА
НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

Спеціальність 242 Туризм
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Туризм
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр

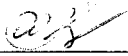
Науковий керівник:
Тесленко Тетяна Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 5 від 19.12.2022р

Завідувач кафедри

(підпис)

Тетяна Тесленко
(Ім'я, прізвище)

Дніпро, 2023

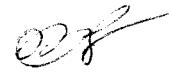
**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра	туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Освітній ступінь	<u>магістр</u>
Спеціальність	242 «Туризм»
Освітня програма	Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ:

зав. кафедри

Т. Тесленко

(підпис)

« 01 » 09 2022

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
МЕЖЕБОВСЬКОЇ ДАНІЕЛИ ВІТАЛІЇВНИ**

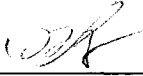
1. Тема роботи: «Дослідження впливу демографічного чинника на розвиток туризму в регіонах України»
2. Науковий керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент Тесленко Тетяна Вікторівна. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «12» вересня 2022 року № 84-02.
3. Строк подання роботи на кафедру: 16.12.2022 р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: визначення проблем та можливостей розвитку туристичної галузі України, що обумовлені факторами впливу в їх сучасній класифікації.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
 - проаналізувати наукові праці з питань значення факторів впливу на туристичний бізнес в системі економічних відносин;
 - дослідити наукові праці з проблем ретроспективи факторів впливу в Україні на туризм та гостинність;
 - визначити вплив соціально-демографічних факторів на розвиток туризму

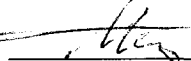
та гостинності;

- розкрити систему демографічних показників;
- проаналізувати окремі демографічні показники в регіонах України;
- проаналізувати демографічної ситуації у Дніпропетровській області на прикладі окремої групи показників;
- надати економічну оцінку рівню життя населення різних вікових груп України у 2012-2022 роках.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Вересень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Жовтень 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Грудень 2022 р.	виконано

Науковий керівник Тетяна ТЕСЛЕНКО

Здобувач вищої освіти Даніела МЕЖЕБОВСЬКА

Дата видачі завдання 20.05.2022 р.

Анотація

Межебовська Д. В. Дослідження впливу демографічного чинника на розвиток туризму в регіонах України / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 242 «Туризм» (освітньо-професійна програма «Туризм»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2022.

Зміст анотації

Перший розділ дослідження містить огляд інформаційних джерел та наукових праць щодо ролі демографічних критеріїв у сегментації туристичного попиту. Зазначено, що головною метою сегментації є забезпечення адресності туристичного продукту, за допомогою сегментації також реалізується головний принцип туристичного маркетингу – орієнтація на споживача. Визначені переваги сегментації туристичного ринку, критерії та параметри сегментації, виділено чотири групи основних критеріїв сегментації

Доведено, що найпоширенішою класифікацією споживачів туристичних послуг є їх поділ за віковою ознакою, статевою класифікацією, що підкреслює значення демографічних критеріїв в дослідження проблем туристичної галузі.

У другому розділі роботи проведено комплексний аналіз демографічної ситуації в Україні в 2007-2020 роках, зазначено основні проблеми в демографічній сфері в Україні. Всі виконані дослідження проілюстровані графічно.

Третій розділ дослідження містить перспективи демографічної ситуації в регіонах України на період до 2050 року, та у Дніпропетровській області зокрема. Спрогнозовано наявну зміну чисельності населення у різних вікових категоріях в Україні. Зазначено підходи, принципи та механізми активізації розвитку туристичної сфери в регіонах України та окремо у Дніпропетровському регіоні.

Наукова новизна. В межах дипломної роботи прогноз на перспективу здійснювався за допомогою офісного пакету програм компанії Microsoft, а

саме MS Excel. В межах цієї програми аналіз здійснюється по часовим періодам (пунктам), що в цьому випадку складає один рік. Ця методика становить практичну цінність через свою нескладність, та значну поширеність доступність офісного пакету програм.

Ключові слова: ВІКОВІ КАТЕГОРІЇ НАСЕЛЕННЯ, ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ, ДЕМОГРАФІЧНІ КРИТЕРІЇ, СЕГМЕНТАЦІЯ, ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ.

Список публікацій здобувача:

ANNOTATION

Mezhebovska D. V. Study of the influence of the demographic factor on the development of tourism in the regions of Ukraine / Qualification work for obtaining the master's degree in the specialty 242 "Tourism" (educational and professional program "Tourism"). VNPZ DSU, Dnipro, 2022.

Abstract content

The first section of the study contains an overview of information sources and scientific works on the role of demographic criteria in the segmentation of tourist demand. It is noted that the main purpose of segmentation is to ensure the addressability of the tourist product, with the help of segmentation, the main principle of tourist marketing - consumer orientation - is also implemented. The advantages of segmentation of the tourist market, criteria and parameters of segmentation are defined, four groups of main criteria of segmentation are distinguished

It is proven that the most common classification of consumers of tourist services is their division by age, gender classification, which emphasizes the importance of demographic criteria in the study of the problems of the tourism industry.

In the second section of the work, a comprehensive analysis of the demographic situation in Ukraine in 2007-2020 was carried out, the main problems in the demographic sphere in Ukraine were indicated. All performed studies are graphically illustrated.

The third section of the study contains perspectives of the demographic situation in the regions of Ukraine for the period until 2050, and in the Dnipropetrovsk region in particular. The existing change in the number of the population in different age categories in Ukraine is predicted. The approaches, principles and mechanisms of activation of tourism development in the regions of Ukraine and separately in the Dnipropetrovsk region are indicated.

Scientific novelty. As part of the thesis, the forecast for the future was carried out with the help of the Microsoft office suite, namely MS Excel. Within

this program, the analysis is carried out by time periods (points), which in this case is one year. This technique is of practical value due to its simplicity and the wide availability of the office suite of programs.

Keywords: POPULATION AGE CATEGORIES, INTERNAL MOVEMENT, DEMOGRAPHIC CRITERIA, SEGMENTATION, POPULATION SIZE.

List of publications of the acquirer:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи та методичні підходи до визначення факторів впливу на розвиток туризму	11
1.1. Огляд наукових досліджень щодо факторів впливу на розвиток туризму	11
1.2. Загальна характеристика демографічних показників в Україні.....	18
1.3. Демографічна ситуація в Україні та її роль у функціонуванні туристичної галузі.....	29
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. Аналіз демографічної ситуації в Україні у 2007-2020 роках.....	34
2.1 Аналіз туристичних потоків в Україні.....	34
2.2 Аналіз демографічних показників в регіонах України.	41
2.3 Аналіз демографічної ситуації у Дніпропетровській області у 1995-2020 роках.....	54
Висновки до другого розділу	60
РОЗДІЛ 3. Перспективи розвитку туризму в Україні з урахуванням демографічного чинника.	61
3.1 Перспективи демографічної ситуації в регіонах України на період до 2050 року	61
3.2 Демографічна ситуація в Дніпропетровській області на перспективу до 2050 року	72
3.3 Перспективи розвитку туризму в Україні	86
Висновки до третього розділу.....	99
ВИСНОВКИ.....	100
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	103
ДОДАТОК А.....	108
ДОДАТОК Б.....	110

ВСТУП

Актуальність теми. Індустрія туризму є ваговою складовою світового сектора економіки. Так, згідно з представленими даними World Travel and Tourism Council (WTTC), у 2018 році подорожі та туризм зросли на 3,9 %, що перевищило зростання світового ВВП на 3,2 % і сприяло забезпеченню робочими місцями 319 млн. осіб, або 10 % у структурі загальної зайнятості. У звіті WTTC також було зазначено, що індустрія туризму генерувала 10,4 % всієї глобальної економічної активності. За останні п'ять років туристичний сектор відповідає за кожне п'яте з усіх створених нових робочих місць у всьому світі. Це також другий за швидкістю зростаючий сектор у світі, який випереджає сферу охорони здоров'я (+3,1 %), інформаційних технологій (+1,7 %) та фінансових послуг (+1,7 %) і поступається тільки сфері виробництва [5].

Мета і завдання досліджень. Основною метою наукового дослідження є визначення проблем та можливостей розвитку туристичної галузі України, що обумовлені факторами впливу в їх сучасній класифікації.

Мета дослідження зумовила розв'язання таких завдань:

- проаналізувати наукові праці з питань значення факторів впливу на туристичний бізнес в системі економічних відносин;
- дослідити наукові праці з проблем ретроспективи факторів впливу в Україні на туризм та гостинність;
- визначити вплив соціально-демографічних факторів на розвиток туризму та гостинності;
- розкрити систему демографічних показників;
- проаналізувати окремі демографічні показники в регіонах України;
- проаналізувати демографічної ситуації у Дніпропетровській області на прикладі окремої групи показників;
- надати економічну оцінку рівню життя населення різних вікових груп України у 2012-2022 роках.

Об'єктом дослідження є процес розвитку туристичної індустрії в умовах дії зовнішніх факторів.

Предметом дослідження є формування тенденцій розвитку туризму в Україні з урахуванням демографічних прогнозів та процесів в регіонах України на період до 2050 року на прикладі Дніпропетровської області.

Методи дослідження базуються на загальних положеннях математичної статистики та економічної теорії щодо аналізу динаміки демографічної ситуації в регіонах України, розробки математичної моделі та її застосування з метою прогнозування окремих демографічних показників на період до 2050 року на прикладі Дніпропетровської області. *Методи дослідження* базуються на загальних положеннях математичної статистики та економічної теорії щодо аналізу окремих груп демографічних показників. Необхідним є класифікація зовнішніх факторів впливу на розвиток туризму, з урахуванням політичних, економічних, соціально-демографічних та науково-технічних. Класифікація внутрішніх факторів впливу, як вважають дослідники, також містить вікові критерії, що свідчить про необхідність подальшого дослідження впливу на туризм саме демографічного чинника за допомогою відповідних показників.

У дипломній роботі застосовані загально-наукові та конкретні методи досліджень, а саме:

- структурно-логічного аналізу;
- історичного – для дослідження ретроспективи демографії як науки та визначення її сучасної ролі;
- математичної статистики – для визначення математичної моделі;
- методи прийняття рішень й стратегічного планування – для визначення перспектив демографічних процесів;
- графічного – для оформлення результатів виконаних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що прогноз на перспективу здійснювався за допомогою офісного пакету програм компанії Microsoft, а саме MS Excel. В межах цієї програми аналіз

здійснюється по часовим періодам (пунктам), що в цьому випадку складає один рік. Ця методика становить практичну цінність бо через свою нескладність, та значну поширеність і доступність офісного пакету програм є досить ефективною.

Практична значимість одержаних результатів полягає в урахуванні отриманих результатів у подальшому формуванні державної політики в галузі туризму, обґрунтуванні необхідності подальших досліджень на рівні державних проектів в умовах військового стану, соціальної невизначеності певними віковими категоріями, міграційних процесів, що набули надзвичайно високих темпів.

Структура роботи.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, 9 підрозділів, висновків, переліку посилань, який налічує 37 джерел, та 3 додатків. Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи становить 107 сторінок.

ВИСНОВКИ

В умовах глобальних викликів сучасності, кожна туристична організація повинна визначитися з методикою, що буде відповідати обраній сегментації, власній ринковій стратегії, цілям визначених сегментів, доступній інформації. Підставою цього вибору є групування критеріїв, які найкраще характеризують цільову аудиторію споживання продукту.

Відповідно до головних ознак визначення терміну «сегментування ринку», які виділено автором, сформульовано визначення цього поняття за цією ознакою та визначено підхід, який використовується автором дослідження. Успішність стратегії сегментування залежить від багатьох факторів внутрішнього й зовнішнього середовища фірми. Важливу роль відіграє оптимальна організація каналів збуту і засобів комунікації зі споживачами, тому в роботі зазначені методи визначення оптимальної кількості сегментів.

Так у представленому дослідженні визначені переваги сегментації туристичного ринку, критерії та параметри сегментації, виділено чотири групи основних критеріїв сегментації. Доведено, що демографічні критерії суттєво впливають на формування туристичного ринку з огляду на доступність інформації, яку можна одержати з різних джерел; зрозумілість показників; легкість віднесення їх до різних елементів маркетингової стратегії.

Акцентовано увагу та тому, що найпоширенішою класифікацією споживачів туристичних послуг є їх поділ за віковою та статевою ознакою. Причинами популярності цієї класифікації є її простота, наявність чітко окреслених меж сформованих сегментів, наявність прямого та яскраво вираженого зв'язку між віком і способом відпочинку. Відповідно, за віковою ознакою автор видокремлює такі сегменти туристичного ринку :

- діти (до 14 років), які подорожують як зі своїми батьками, так і самотійно;
- молодь (15-24 років);

- відносно молоді, економічно активні люди (25-44 роки), які подорожують переважно родинами (з дітьми);
- економічно активні люди середнього віку (45-60 років), які подорожують здебільшого без дітей;
- туристи «третього» віку (60 років і старші).

Виконано огляд та визначено статистичні показники, наведених на офіційному сайті Державної служби статистики України, що обрані до подальшого дослідження у наступних розділах

В другому розділі дослідження виконано аналіз демографічних показників в регіонах України, узагальнені основні проблеми в демографічній сфері в Україні. Доведено, що максимальні туристичні потоки у часовому періоді дослідження (2000-2020 рр.) зустрічаються 4 рази – в 2003, 2008, 2013 та 2019 роках; максимальна кількість іноземних громадян, які відвідали Україну складала до 25 млн. 449 тис. осіб у 2008 році, у 2009 році було зафіксовано падіння майже на 5 млн. іноземних громадян, що прибули в Україну – до 20 млн. 798 тис. осіб; у 2010-2013 рр. спостерігалось стале зростання, але дещо меншими темпами, – з 21 млн. 203 тис. осіб – 2010 рік до 24 млн. 671 тис. осіб – 2013 рік; 2020 рік повністю відобразив наслідки впливу пандемії COVID-19 – падіння кількості поїздок становило понад 10 млн. та склало лише 3 млн. 382 тис. іноземних громадян, які відвідали Україну.

Акцентовано увагу на тому, що за умови сучасного стану в Україні Радою ЄС спрогнозовано, що в наслідок війни (та залежно від її тривалості) населення України може скоротитися на 24-33 %, визначені обставини, внаслідок яких Україна зіштовхнеться зі звуженням демографічного базису відтворення населення. У зв'язку із цим необхідно впровадження зваженої державної політики за певними елементам, а саме: підтримка та збереження державою соціальних зв'язків з громадянами України, що виїхали за кордон; впровадження інституційних механізмів роботи з максимальною кількістю мігрантів, діаспор та потенційних репатріантів в усьому світі; впровадження

механізмів налагодження комунікацій з українською діаспорою на горизонтальному рівні; формування систематизованих реєстрів внутрішньо переміщених осіб щодо кваліфікацій, даних про освіту, професію та попередню посаду; збереження професорсько-викладацького складу українських закладів освіти всіх рівнів, педагогічного складу закладів середньої освіти, зокрема через забезпечення потрібних умов для дистанційного викладання, збереження робочого місця та відповідної оплати праці вчителям та викладачам за кордоном; впровадження програми державного сприяння працевлаштуванню молоді після отримання дипломів у вишах; впровадження заходів, спрямованих на культурну інтеграцію вимушено переселених осіб.

Виконано аналіз демографічної ситуації Дніпропетровської області у 2007-2020 роках за показниками природного руху населення та міграції, що також проілюстровано графічно. Проведено соціально-економічну оцінку рівня життя в Україні у 2018-2022 роках, що також проілюстровано графічно динамікою та прогнозом ВВП на душу населення в Україні до 2023 року. Представлено прогноз туристичних потоків України до 2028 року графічно.

З огляду на нові виклики, що постають перед сферою туризму, наголошено на застосуванні нових підходів, принципів та механізмів активізації розвитку туристичної сфери в Україні на перспективу.